

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52
Volume 52

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Horní náměstí, Rybí trh p. č. 582/1. Novověk. Město, sakrální areál. Záchranný výzkum.

V rámci celkové rekonstrukce Slezského divadla na Horním náměstí v Opavě byla realizována i stavba nové trafostanice s přípojkou vysokého napětí. Trasa kabelu vedla ulicí Rybí trh mezi budovou divadla a kostelem Panny Marie a dále kolem divadelní kavárny. Lokalita se nachází v historickém jádru města Opavy v městské památkové zóně. Za těchto okolností vyvolalo zahájení prací také archeologický výzkum zprvu formou dohledu nad ručně hloubenými výkopy, posléze spojený s dokumentací řezů historickými situacemi.

Nejmenší opavské náměstí tzv. Pechring (Smolný trh), později Rybí trh, vzniká ještě v průběhu 13. století a je ze S odděleno od Horního náměstí hmotou farního kostela Nanebevzetí Panny Marie s hřbitovem a hřbitovní kaplí sv. Michala (srovnej Bakala 1974, nově např. Kiecoň, Zezula 2004, Zezula, Kiecoň, Kolář 2007). Na počátku 18. století tvořila Z frontu Horního náměstí v těsné blízkosti kaple budova původní městské strážnice, na níž Z směrem podél ohradní zdi hřbitova navazovala zástavba několika domů. Hřbitovní kaple zanikla požárem v roce 1758 a také hřbitov byl ještě před koncem 18. století zrušen (Rosová 2009, 113). V roce 1804 je pak podle tzv. Schikanderova

Obr. 99. Opava, Horní náměstí, Rybí trh. Páteřní stoka kanalizační sítě z 19. století (foto P. Skalická).

Abb. 99. Opava, Horní Platz, Platz Rybí trh. Der Hauptkanal des Entsorgungsnetzes, 19. Jahrhundert (Foto P. Skalická).

modelu zahájena přestavba strážnice na městské divadlo vyzdobené vídeňským malířem Sacchetim. Tato skladba domovní fronty zásadním způsobem utrpěla po bombardování Opavy za druhé světové války, kdy bylo mnoho domů v centru města poškozeno, a později proběhly rozsáhlé asanace.

Větší část archeologickým výzkumem dotčeného prostoru je narušena stávajícím zasíťováním, přesto se podařilo zdokumentovat několik řezů intaktním povrchem do hloubky dotčené stavbou. Profil P1 se nachází ze S strany kavárny u autobusové zastávky Divadlo. Dno výkopu tvořil v půdorysu odkrytý kamenný překlad stoky kanalizační sítě z první pol. 19. století (obr. 99). Tato kanalizace je potvrzena také z dalších lokalit v intravilánu města (např. Dolní náměstí). Drobnou sondou bylo zjištěno břidlicí vyložené dno a J cihelná bočnice výšky 30cm. Výkop pro tuto kanalizaci narušuje sled uloženin novověkého stáří dorovnávkového či drenážního charakteru a je veden z povrchu dláždění, které je pečlivě skládáno z říčních valounů do písčitého lože. V místě narušení byla provedena nepřilíš kvalitní reparace. Nad dlážděním se nachází splachové vrstvy a 0,4 m mocná stavební planýrka související patrně s poválečnými demolicemi.

Západní část trasy přípojky vysokého napětí byla vedena napříč jedním ze sklepení poválečně demolované zástavby. Za pomoci archivních materiálů se podařilo zjistit, že se jedná o vnitřní příčky a část obvodového zdíva klasicistně přestavěného obytného domu č. o. 21, který dispozičně respektoval starší situaci zděného domu č. p. 199 s dřevěným přístavkem v zadní části do prostoru Rybího trhu (zaznamenáno indikační skicou z roku 1836). Průběh zdí byl geodeticky zaměřen a vyneseno do katastrální mapy.

Jižní rameno přípojky vysokého napětí bylo vedeno v chodníku podél budovy divadla. Větší část se kryla s páteřní stokou kanalizačního systému z první pol. 19. století, kterou tvořila kameny zaklenutá prostora výšky 1,2 m a šíře 1 m s břidlicí vyloženým dnem. Zachycená délka trati byla min. 300 m, průběh je oproti dnešní frontě lehce vyošen J směrem. Z důvodu ochranných pásem pro umístění kabelu vysokého napětí musela být po provedení dokumentace klenba snesena a prostor stoky přisypán. V místě, kde již výkopové práce kanalizaci míjí, byla zachycena svrchní část hřbitovní planýrky tvořené tmavě hnědou jílovitou hlínou promísenou antropologickým materiálem. Hrobové jámy se nerýsovaly, což je ve svrchních částech středověkých a novověkých hřbitovů běžné, nahodilý keramický materiál můžeme datovat do širšího období novověku. Po zrušení hřbitova v roce 1789 byl prostor znivelizován a pravděpodobně vydlážděn, jak naznačuje písčité vrstvička ve funkci lože či drenáže již odstraněné úpravy.

Pavla Skalická

Literatura

Bakala, J. 1974: Počátky města Opavy. *Čas. Slez. muz.* 23, 3–24.

Kiecoň M., Zezula, M. 2004: Počátky a rozvoj města Opavy ve 13. a 14. století ve světle poznatků z archeologických výzkumů v l. 2000–2002 In: *Początki*

i rozwój miast Górnego Śląska. Studia interdyscyplinarne, Gliwice, s. 57–78.

Zezula, M., Kiecoň, M., Kolář, F. 2007: Archeologické doklady k vývoji půdorysu, uliční sítě a parcelace středověké Opavy. In: Měřinský, Z. (ed.): *Forum urbe medii aevi IV.*, Opava, 118–143.

Rosová, R. 2009: Zmizelá Opava – vývoj tzv. vnitrobloku s příklady asanovaných historických domů. *Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě*, 112–125.

Resumé

Opava (Kataster Opava-Stadt, Bez. Opava), Horní Platz, Rybí trh Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kirchnareal. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Masařská ulice, Drůbeží trh. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Na podzim roku 2010 byla v Opavě na prázdné proluce na nároží Masařské ulice a Drůbežního trhu, p. č. 403, zahájena realizace stavby „Výstavba regionálního centra vzdělávání pracovníků ve stavebnictví a výrobním sektoru“. V říjnu a listopadu 2010 zde byl proveden plošný záchranný archeologický výzkum. V místě předpokládané zděné historické zástavby v čele parcely byl po skrývce recentního nadloží rovněž odstraněn recentní sut'ový zásep a následně začištěny kamenné i cihlové konstrukce. Ty reprezentovaly sklepení někdejšího novověkého domu, konkrétně schodiště a navazující dvouprostorový sklep a v JV rohu parcely samostatný jednoprostorový sklep. Po jejich dokumentaci a následném odstranění byl na dně výkopu stavební jámy zachycen a exkavován suterén vrcholně středověkého dřevohliněného domu. Plánovanou stavbou dotčená plocha v zázemí předpokládané historické parcely byla rozdělena na 6 dílčích čtverců – sond, oddělených kontrolními bloky. Tato plocha byla z větší části recentními a novověkými zásahy zasažena minimálně a spíše ve svrchních partiích. Při plošné exkavaci zde bylo odkryto a zdokumentováno místy více než 1,5 m mocné novověké a středověké kulturní souvrství, indikující někdejší sídelní aktivitu na této historické opavské parcele. Kromě jiného zde byly zachyceny pozůstatky pozdně středověké cihlové pece. Do podloží však zasahovalo minimum objektů. V severovýchodní části byl zachycen relikt větší odpadní jámy. Zajímavá situace byla v SZ části plochy výzkumu, kde na povrchu půdního horizontu byla odkryta podlaha z masivních dřevěných trámů. Podlaha byla v S části ukončena další, tentokrát mělič odpadní jámou. Movité předměty reprezentují především fragmenty středověké a novověké keramiky, vyzdvihnout lze keramickou plastiku koníka, dále drobnou minci – parvus Karla IV., a především bronzovou přezku v podobě dvou dvojic podaných rukou, stočených do kruhu na způsob tzv. „přátelských prstenů“. V dolních partiích souvrství byly časté zbytky předmětů z organického materiálu, především útržků kůže.

Peter Kováčik, Martin Moník, Mikuláš Schön

Resumé

Opava (Kataster Opava-Stadt, Bez. Opava), Masařská Gasse, Drůbeží trh. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Nákladní, Pivovarská ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V letech 2009–2010 probíhal v areálu bývalého pivovaru v Opavě v souvislosti s připravovaným developerickým projektem "Obchodní a společenské centrum Breda & Weinstein" záchranný výzkum. Lokalita se nachází na SZ okraji historického jádra města, v těsném sousedství někdejších hradeb.

Situaci na dolním pivovarském dvoře determinovala poloha v inundačním území někdejšího vedlejšího ramene Opavy. Tento prostor tvořil předpolí středověkých městských hradeb, ke kterým bylo zmíněné říční rameno, jako fortifikační příkop a zároveň jako mlýnský náhon, svedeno. Ze středověkých vrstev pochází mimo jiné nález hlavičky antropomorfní figurky s rohy či šaškovskou čepicí – tzv. opavského čerta. Ve starším novověku již bylo území přímo součástí barokního pásu opevnění. Kolem Fortenského mlýna s náhonem vznikl bastion a uvnitř bastionu se nacházel mlýn i s hospodářským zázemím. Z nálezů je nutno zmínit především 4 díly dřevěného vodovodního potrubí o celkové délce asi 14 m.

Horní pivovarský dvůr byl v středověku zasažen fortifikačním příkopem, který na konci 16. století zanikl a na jeho místě byl založen hřbitov. Zásypy přibližně 1000 zachycených hrobů obsahovaly četné devocionálie či osobní věci, kromě jiného kovové křížky, škapulíře a zlaté prstýnky. Celý areál pak výrazně poznamenala industriální zástavba, nastupující zde kolem poloviny 19. století.

Magda Jedličková, Peter Kováčik, Martin Moník

Resumé

Opava (Kataster Opava-Stadt, Bez. Opava), Pivovarská Gasse, Nákladní Gasse. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-PŘEDMĚSTÍ, OKR. OPAVA)

Krnovská, Lepařova, Provaznická ulice, p. č.: 194/2, 194/6, 195/3, 178/13, 178/14, 180/9, 182/4, 2953/4, 2965/1, 2966. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Výkop pro obnovu vysokého napětí probíhal z Lepařovy ulice skrz dvorní trakty přes ulici Provaznickou až na Krnovskou. Ulice leží na bývalém Jaktařském předměstí, ovšem pouze Krnovská je středověkého původu. Tehdy tvořila důležitou spojnici Opavy a Krnova. Zbylé dvě ulice vznikly až v průběhu 19. století na místě za-hrad a zemědělského zázemí. Především proto byly výkopovými pracemi porušené archeologické terény pouze v zápchových jamách po stranách Krnovské ulice.